

mr Dragan Živojinović
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

UDC 327

NEOKLASIČNI REALIZAM U TEORIJAMA MEĐUNARODNIH ODNOSA³⁵⁵

Sažetak

Tekst se bavi teorijom neoklasičnog realizma u međunarodnim odnosima i predstavlja pokušaj autora da prikaže njegove glavne odlike, kao i razlike i odnosu na druge dve grane realističke teorije - klasični realizam i neorealizam. Takođe, u tekstu se govori i o dve glavne podgrupe ove teorije koje su prikazane kroz analizu radova njihovih glavnih predstavnika (Randala Švelera u slučaju ofanzivnog i Džeka Snajdera u slučaju defanzivnog neoklasičnog realizma).

Ključne reči: međunarodni odnosi, teorija, neoklasični realizam, spoljna politika, ravnoteža interesa, mitovi imperija.

UVOD

Neoklasični realizam³⁵⁶ označava svojevrsno vraćanje fokusa istraživanja u međunarodnim odnosima na ona dva nivoa analize koja je strukturalni realizam u potpunosti zanemario: na individualni nivo analize i analizu na nivou države. Praktično, to znači da

355 Ovaj tekst predstavlja deo magistarskog rada koji je autor odbranio 1. oktobra 2008. godine na posle-diplomskim studijama međunarodnih odnosa na Fakultetu političkih nauka, Univerziteta u Beogradu, pred Komisijom u sastavu: akademik prof. dr Vojislav Stanovčić, predsednik, prof. dr Ivo Visković, član, i prof. dr Dragan R. Simić, mentor. Posebnu zahvalnost za nesebičnu podršku i pomoć tokom izrade i odbrane ovog rada autor duguje svom mentoru, prof. dr Draganu R. Simiću sa Fakulteta političkih nauka u Beogradu. Takođe, značajnu podršku pružili su i Miljan Filimonović iz Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu, te Maša Petković, diplomirani politikolog za međunarodne poslove.

356 Pored termina „neoklasični realizam“, za ovu granu savremenog realizma u međunarodnim odnosima koriste se i sledeći termini: „neotradicionalni“, „nestrukturalni realizam“, „postklasični realizam“. Jasno je da je odnos ove teorije prema klasičnom realizmu bio i glavni „krivac“ za ovakve nazive ove teorije. Jedini značajni pripadnik ove grupe teoretičara koji daje nešto drugačije ime svojoj teoriji jeste Farid Zakarija. Naime, u njegovoj knjizi koja se bavi usponom američke moći od 1865. do 1908. godine, on govori o tzv. realizmu koji je usmeren na državu („a state-centered-realism“). Sama usmerenost na konkretnu državu (u ovom slučaju SAD) i na njenu spoljnu politiku u određenom vremenskom razdoblju, svrstavaju njegovu teoriju u neoklasični realizam. Videti: Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*, Princeton University Press, Princeton, 1998; Sean M. Lynn-Jones, „Realism and America's Rise: A Review Essay“, *International Security*, Vol. 23, No. 2, Fall 1998, pp. 157-182.

neoklasični realizam uzroke dešavanja u međunarodnim odnosima pronalazi u ljudskoj prirodi i unutrašnjim obeležjima država, koji su glavni akteri u jednom međunarodnom sistemu. To je glavno obeležje i prva *differentia specifica* neoklasičnog realizma u odnosu na druge dve grane realističke teorije međunarodnih odnosa³⁵⁷. Druga specifična razlika tiče se vremena u kome je ova teorija nastala, i u kome postoji kao posebna teorija međunarodnih odnosa. Naime, vremenski posmatrano, pod neoklasičnim realizmom podrazumevamo skup različitih realističkih teorija koje postoje otprilike od kraja Hladnog rata³⁵⁸ pa do današnjih dana.

Naziv „neoklasični“ postoji zbog toga što je ovaj teorijski pravac neka vrsta obnove onoga što je klasični realizam video kao *spiritus movens* dešavanja u međunarodnim odnosima. Inače, kako tvrdi profesor Glen Snajder, sam termin „neoklasični realizam“ prvi je upotrebio Gideon Rouz u tekstu objavljenom u časopisu „World Politics“ iz 1998. godine.³⁵⁹ Volcovski rečeno, neoklasični realizam pripada „redukcionističkim teorijama“

357 Reč je naravno o klasičnom realizmu i strukturalnom realizmu, to jest neorealizmu. Ovo je podela koju u knjizi o odnosu realizma i ravnoteže snaga pravi Kolin Elman. Na jednom mestu u uvodnom tekstu knjige, on kaže da je „dvadesetovekovni realizam prošao kroz tri faze koje su sledile jedna za drugom: klasični realizam, neorealizam i neoklasični realizam“. Videti: Colin Elman, „Appraising Balance of Power Theory“, in: John a Vasquez, Colin Elman, Eds, *Realism and the balancing of Power- a new debate*, Prentice Hall, New Jersey, 2003, rr. 1-22 (citat je sa strane 5). Po rečima Kolina Elmana, „glavna suštinska razlika između klasičnog, strukturalnog i neoklasičnog realizma je obim do kojeg uzroci na nivoima jedinica (unit level causes), a to su nezavisne varijable unutar države-igraju uzročnu (kauzalnu) ulogu“. Videti: Isto, op. cit. p. 5.

358 Dve veoma uticajne knjige dvojice, možemo slobodno reći, „pionira“ ove grane realističke teorije međunarodnih odnosa pojavile su se baš u ovom razdoblju. Prva knjiga je „Poreklo saveza“ Stivena Volta, koja se pojavila 1987. godine, a druga „Mit imperija“ Džeka Snajdera, koja je izašla iz štampe 1991. godine. Videti: Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1987; Jack Snyder, *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1991. Naravno, nije slučajno da su se „vesnici“ ove teorije pojavili baš u vreme kraja Hladnog rata. Štura analiza strukture međunarodnog sistema nije teoretičarima pružala neki značajan uvid u funkcionisanje sovjetske države iznutra. Onog trenutka kad se Hladni rat priveo kraju, neorealizam nije imao odgovora na mnoga pitanja koja su tada usledila. Naprosto je ostao nem. Tu prazninu popunili su pripadnici teorije neoklasičnog realizma u međunarodnim odnosima.

359 Videti: Gideon Rose, „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy“, *World Politics*, Vol. 51, No. 1, October 1998., pp. 144-172, navedeno prema: Glenn H. Snyder, „Mearsheimer's World – Offensive Realism and the Struggle for Security – A Review Essay“, *International Security*, Vol. 27, No.1, Summer 2002, pp. 149-173 (citat je sa strane 150). Gideon Rouz je ovaj naziv upotrebio u jednom prikazu pet knjiga novije generacije realističkih teoretičara međunarodnih odnosa. Naime, on je u časopisu Svetska politika (*World Politics*) prikazao radove Majkla Brauna (*The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*), Tomasa Kristensena (*Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization and Sino-American Conflict, 1947-1958*), Randala Švelera (*Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*), Vilijema Kartija Volforta (*The Elusive Balance: Power and Perceptions during the Cold War*) i, gore pominjanog, Farida Zakarije (*From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*). Iako se sve ove knjige bave različitim problemima, jedna stvar im je po Gideonu Rouzu zajednička: prihvatanje važnosti anarhičnog okruženja i relativnog rasporeda moći u kojem države deluju, ali u isto vreme, „da bismo razumeli način na koji države interpretiraju i odgovaraju na uticaje iz spoljašnjeg okruženja... mora se analizirati kako se pritisci koji dolaze od strane međunarodnog sistema prevode preko varijabli na nivou jedinica kao što su percepcije političkih odlučilaca i unutrašnja struktura države. U svetu neoklasičnih realista političke vođe su u svojim delovanjima ograničene i međunarodnom i unutrašnjom politikom“. Videti: Gideon Rose, „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy“, op. cit. p. 152.

međunarodnih odnosa. Glavna razlika između njega i strukturalnog realizma jeste da oni u stvari pokušavaju da objasne različite fenomene.³⁶⁰ Neorealizam objašnjava „međunarodne ishode - fenomene koji nastaju kao rezultat interakcija dva ili više aktera u međunarodnom sistemu,“ dok neoklasični realizam pokušava da objasni spoljne politike, odnosno „ponašanje pojedinačnih država“³⁶¹ u sistemu. Drugim rečima, neorealizam je teorija međunarodne politike, a neoklasični realizam je teorija spoljne politike³⁶².

360 Videti: Jeffrey Taliaferro, „Security Seeking Under Anarchy – Defensive Realism Revisited“, *International Security*, Vol. 25 No 3, Winter 2000/01, pp. 128-161 (citat je sa strane 132).

361 Taljafero, kao primer onoga što neoklasični realizam objašnjava, navodi sledeće: velike strategije pojedinih država, vođenje i domete ekonomske politike prema inostranstvu i slično. Isto, p. 134. Tako se Farid Zakarija bavi objašnjenjem ekspanzije Sjedinjenih Američkih Država u drugoj polovini 19. veka; Džek Snajder proučava preteranu ekspanziju i njene pogubne posledice po sudbinu bivših evropskih imperijalnih sila; Aron Fridberg piše o privikavanju velikih sila na relativno opadanje u moći; Tomas Kristensen govori o tome zašto lideri preuveličavaju opasnost od pretnji kojima su izloženi u cilju mobilisanja i kohezije domaćeg stanovništva; Vilejem Karti Volfort se bavi time kako percepcije ravnoteže snaga utiču na ponašanje država; Randal Šveler objašnjava kako države ulaze u saveze na osnovu različitih motiva koji ih teraju na to i pohlepe koja je u osnovi svega. Videti: Randall L. Schweller, *Unanswered Threats*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2006, pp. 6-7.

362 Isto, pp. 131-132. Kako tvrdi Gideon Rouz, „zbog toga što neorealizam pokušava da objasni ishode interakcija među državama, on je teorija međunarodne politike; u sebi sadrži neke opšte pretpostavke o motivima ponašanja pojedinačnih država, ali ne pretenduje da objasni njihovo ponašanje sa mnogo detalja, ili u svim slučajevima... Zbog takve jedne perspektive, najveći deo onog što se može nazvati svakodnevnim stvarima međunarodnih odnosa, ostavljeno je teorijama spoljne politike. Ove teorije kao njihovu zavisnu varijablu ne uzimaju ishode interakcija među državama, već ponašanje pojedinačnih država. Teorije spoljne politike žele da objasne šta to države pokušavaju da postignu u njihovom spoljašnjem okruženju i kada to pokušavaju da urade. U tom smislu možemo govoriti o četiri teorije spoljne politike danas – (prim. D. Ž.). Prva i najkarakterističnija škola jeste tzv. unutrašnja politika (Innenpolitik theories), koja naglašava uticaj faktora unutrašnje politike na spoljnu politiku. Druga i treća su sve varijante realizma i ističu uticaj međunarodnog sistema na ponašanje država. „Ofanzivni realizam“ (kojeg ponekad nazivaju i „agresivnim realizmom“) suštinski izvrcer logiku teorija unutrašnje politike i tvrdi da su sistemski činioци uvek dominantni. „Defanzivni realizam“ zauzima nešto mekši stav, tvrdeći da, u praksi, ovi sistemski činioци rukovode nekim ponašanjima država, ali nekima i ne. Radovi koji se ovde prikazuju (misli se na prikaz pet knjiga pomenutih gore – prim. D. Ž.) kolektivno predstavljaju četvrtu školu koju ja nazivam „neoklasičnim realizmom“. Ona eksplicitno obuhvata i spoljašnje i unutrašnje varijable, ažurirajući i sistematizujući određene uvide izvučene iz učenja klasičnog realizma. Pripadnici ove teorije smatraju da domašaj i ambicija spoljne politike neke zemlje bivaju pre svega rukovođeni njenim mestom u međunarodnom sistemu i naročito njenim kapacitetima moći u odnosu na druge države (relative power capabilities - prim. D. Ž.). To je ono zbog čega su realisti. Ipak, oni idu dalje i tvrde da je uticaj kapaciteta moći indirektan i složen, jer pritisci od strane međunarodnog sistema moraju biti „prevedeni“ preko posredujuće varijable na nivou jedinica (pojedinci, državnici i države – prim. D. Ž.). To je ono zbog čega su oni neoklasični.... Najkraće rečeno – prim. D. Ž.) neoklasični realisti veruju da je za razumevanje veze između rasporeda moći i neke konkretne politike neophodno pažljivo ispitivanje konteksta u kojem se spoljna politika formuliše i ostvaruje. Videti: Gideon Rose, „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy“, op. cit. pp. 144-147. Dakle, nasuprot Volcu koji tvrdi da kompetitivna priroda međunarodnog sistema podstiče države da liče jedna na drugu, to jest da se socijalizuju, Rouz smatra da države koje imaju sličnu moć i koje se nalaze pod uticajem iste strukture međunarodnog sistema, zbog toga što imaju različito uređene države ili ih vode državnici nejednakih sposobnosti i koji stvarnost opažaju na različite načine, mogu imati potpuno različite spoljne politike.

Posmatrajući stvari na ovaj način, može se zaključiti da su neorealizam i neoklasični realizam u stvari komplementarne teorije međunarodnih odnosa³⁶³, to jest da svaka objašnjava ono što ona druga ne uspeva, ili pak ne pokušava da objasni³⁶⁴. Otuda je Brajan Rathbun, profesor međunarodnih odnosa na Univerzitetu Južne Kalifornije, sasvim u pravu kad kaže da je „neoklasični realizam logičan i nužan nastavak strukturalnog realizma“³⁶⁵. Najprostije rečeno, neorealizam objašnjava **okolnosti** u kojima države postoje i deluju, a neoklasični realizam nudi odgovor na pitanje „šta će pojedinačne države suočene sa tim okolnostima uraditi“³⁶⁶. Naravno, neoklasični realizam se bavi i uticajem koji pojedinci (naročito državnici) imaju na dešavanja u međunarodnim odnosima. Nažalost, u nauci o međunarodnim odnosima uopšte, o osobito u neorealističkoj teoriji međunarodnih odnosa, uloženi pojedinaci je poklanjano veoma malo prostora, a svako proučavanje istorije upućuje na zaključak da ona u najvećem delu i nije ništa drugo nego istorija velikih ljudi.³⁶⁷ Sve do danas, od novinskih naslova do televizijskih ekrana, javnim životom dominiraju određene ličnosti sa svojim specifičnim karakterima, vrlinama i manama. Koliko god se neorealizam trudio da uopštavanjem dođe do apstraktnih znanja o svetu u kojem živimo, ne možemo a da se ne složimo sa bivšim američkim državnim sekretarom, Henrijem Kisindžerom, koji je u jednom intervjuu izjavio sledeće: „Kao profesor, ja moram da mislim o istoriji kao o fenomenu kojim upravljaju objektivne, bezlične sile. Ali kada pogledate kako to izgleda u praksi, shvatite koliko samo ličnosti mogu biti značajne“³⁶⁸. Dakle, rečeno jezikom logike, neorealizam deluje na nivou opšteg, a neoklasični realizam dolazi do izražaja na nivou posebnog i pojedinačnog.

363 Videti: Jeffrey Taliaferro, „Security Seeking Under Anarchy–Defensive Realism Revisited“ (citati je sa strane 132).

364 Kako to priznaje jedan od vodećih defanzivnih neorealista današnjice, Čarls Glaser, „iako Randal Šveler preteruje u svojim tvrdnjama, bazične tačke neoklasičnog realizma „piju vodu“: pod određenim uslovima racionalno objašnjenje (zasnovano na državama kao racionalnim, jedinstvenim modelima gde oni koji njima rukovode, umeju da procenjuju odnose između dobitaka i gubitaka – prim. D. Ž.) za postojanje kompetitivnih politika (one u kojima su sukobi među akterima u međunarodnim odnosima normalna stvar – prim. D. Ž.) leži u pohlepni motivima, a ne u podsticajima koje stvara međunarodni sistem, kako to biva naglašeno od strane defanzivnih realista... To znači (prim. D. Ž.) da odnos između neoklasičnog i defanzivnog neorealizma sugerise da su ove dve teorije u stvari veoma komplementarne, a nisu prvenstveno konkurentne jedna drugoj“; Videti: Charles L. Glaser, „The Necessary and Natural Evolution of Structural Realism“, In: John A. Vasquez, Colin Elman, Eds., *Realism and the Balancing of Power*, pp. 266-279 (citati je sa strane 272).

365 Videti: Brian Rathbun, „A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism“, *Security Studies*, Vol. 17, Number 2, April- June 2008, pp. 294- 321.

366 Videti: Jeffrey Taliaferro, „Security Seeking Under Anarchy – Defensive Realism Revisited“, p. 132.

367 Kako to slikovito kažu Danijel Bajman i Kenet Polak, „objašnjavati međunarodne odnose, a pritom ne pridavati pažnju ljudima poput Hitlera, Bizmarka, Napoleona i drugih značajnih ličnosti, isto je što i pokušaj da se razume umetnost ili muzika bez da se proučavaju Mikelandelo ili Mocart“. Videti: Daniel L. Byman, Kenneth M. Pollack, „Let Us Now Praise Great Man – Bringing the Statesman Back In“, *International Security*, Vol. 25, No. 4, Spring 2001, pp. 107 -146 (citati je sa strane 145).

368 Henri Kisindžer 1975, *Razgovor sa novinskim izveštačima*, citirano u: Walter Isaacson, *Kissinger*, Simon & Schuster, New York, 1992. navedeno prema: Isto, op. cit. p. 108.

Interesantno je pomenuti (a sve kao dokaz o praktičnosti teorija i njihovoj prisutnosti u svakodnevnom životu ljudi i država) da je američka strategija nacionalne bezbednosti iz marta 2006. godine pisana kao neka vrsta „kompromisa“ između neorealizma i neoklasičnog realizma. Naime, na samom početku strategije, na njenoj prvoj strani, autori ovog dokumenta ističu da su „u današnjem svetu osnovne crte političkih režima država značajne koliko i raspodela moći među njima“.³⁶⁹ Od profesorskih katedri do najvažnijih državnih dokumenata bilo je potrebno jedva petnaestak godina.

RAZLIKE IZMEĐU NEOREALIZMA I NEOKLASIČNOG REALIZMA U TEORIJI MEĐUNARODNIH ODNOSA

Iz prethodnog dela našeg istraživanja može se zaključiti da se, iako neorealizam i neoklasični realizam pripadaju savremenom realizmu u međunarodnim odnosima³⁷⁰, ove dve teorije značajno razlikuju. Kao prvo, neorealizam i neoklasični realizam vide uzroke dešavanja u međunarodnim odnosima u različitim nivoima analize: prvi u anarhičnoj strukturi međunarodnog sistema, a potonji u prirodi čoveka i prirodi država.

Kao drugo, neorealizam i neoklasični realizam imaju i različite predmete istraživanja: neorealizam se bavi ishodom interakcija između političkih jedinica (ljudi i država) na nivou međunarodnog sistema, dok se neoklasični realizam bavi pojedinačnim spoljnim politikama država, kao i načinom na koji državnici percipiraju stvarnost oko sebe i na koji način i zašto donose određene spoljnopolitičke odluke, koje se, uprkos činjenici da svi trpe isti uticaj međunarodnog sistema, razlikuju od države do države.³⁷¹

369 Videti: *The United States National Security Strategy 2006*, The White House, Washington, D. C., 2006, p. 1. Slično, u intervjuu za *The National Interest*, poznati vašingtonski časopis za međunarodne odnose, govoreći o stvarima koje su nove u međunarodnim odnosima danas, Henri Kisindžer priznaje (mada isključuje ovaj činilac kao jedini i najvažniji) da je „unutrašnja priroda nekog režima faktor koji se mora uzeti u razmatranje“ u analizi situacije u svetu i aktuelnog stanja američke spoljne politike. Videti: „Universal Values, Specific Policies - A Conversation with Henry Kissinger“, *The National Interest*, Summer 2006, pp. 13-15 (citaj se sa strane 13).

370 Pored podele na osnovu suštinskog kriterijuma (na osnovu toga gde se nalaze uzroci dešavanja u međunarodnim odnosima), realističke teorije se mogu deliti i na još dve velike grupe: na **klasični realizam** i na **savremeni realizam**. Kriterijum kojim smo se koristili prilikom ove podele je isključivo **vremenski**. Klasični realizam (kako samo ime kaže) je starija varijanta realističkih teorija. On obuhvata razdoblje od 1939. godine (šire gledano, od kraja Prvog svetskog rata i nastanka akademske discipline *međunarodni odnosi*) i objavljivanja knjige Edvarda Kara, „Dvadesetogodišnja kriza“, preko 1948. i pojave knjige Hansa Morgentaua, „Politics among nations“, do 1979. godine i objavljivanja poznate knjige Keneta Volca „Teorija međunarodne politike“. Ova Volcova knjiga je u stvari početak razdoblja savremenog realizma u teoriji međunarodnih odnosa. Knjiga Džona Miršajmera, „Tragedija politike velikih sila“ iz 2001. godine, najnoviji je i najsnažniji doprinos savremenoj realističkoj teoriji međunarodnih odnosa. Jasno je da neorealizma i neoklasični realizam pripadaju savremenom realizmu u teorijama međunarodnih odnosa.

371 Džefri Taljafero, profesor američkog Tafts Univerziteta, u svom najnovijem radu o neoklasičnom realizmu navodi kao ilustraciju primer Japana i Kine, i različite odgovore ove dve zemlje na isti izazov pred kojim su se našle sredinom prethodnog veka. Naime, pred rastućom pretnjom od zapadnog imperijalizma, dinastija Čin nije bila u stanju da mobilize stanovništvo i sva bogatstva kojima je raspolagala u odbrani imperije. Štaviše, i imperija i dinastija nestaće sa istorijske scene 1911. godine. ➤

Kao treće, neoklasični realizam predstavlja teoriju koja se direktno naslanja na neorealizam, te u nekim situacijama je logičan korak dalje u razvoju ove važne teorije međunarodnih odnosa. Naime, iako u svom imenu može da implicira puku obnovu klasičnog realizma, u stvari je ovde reč o, da tako kažemo, teoriji koja „popunjava“ praznine koje sa sobom ostavlja neorealizam, ali i ide dalje gradeći sopstveni teorijski svet. Prema rečima Randala Švelera, jednog od vodećih pripadnika ove teorije, kod neoklasičnog realizma u stvari je reč o procesu tokom kojeg se podsticaji i pritisci koji dolaze od strane međunarodnog sistema i njegove strukture, „filtriraju“ preko posredujućih varijabli unutrašnje politike u određeno spoljnopolitičko ponašanje.³⁷² „Radovi autora poput Tomasa Kristensena, Arona Fridberga, Randala Švelera, Džeka Snajdera, Vilijema Volforta i Farida Zakarije, pokazuju da države procenjuju i prilagođavaju se promenama u njihovom spoljašnjem okruženju, delimično kao rezultat osobenih unutarpolitičkih struktura i političkih okolnosti. Još određenije kazano, složenost unutarpolitičkih procesa igra ulogu „transmisionog kaiša“ koji kanališe, posreduje i preusmerava političke odluke kao odgovor na delovanje spoljnih (sistemskih – prim. D. Ž.) faktora (prvenstveno onih koji se tiču promena u moći među državama). Stoga, države veoma često reaguju različito na iste pritiske i prilike koje dolaze od strane međunarodnog sistema, i njihovi odgovori na tako nešto mogu biti manje motivisani činionicima koji ne deluju na nivou sistema, nego na nivou država“.³⁷³

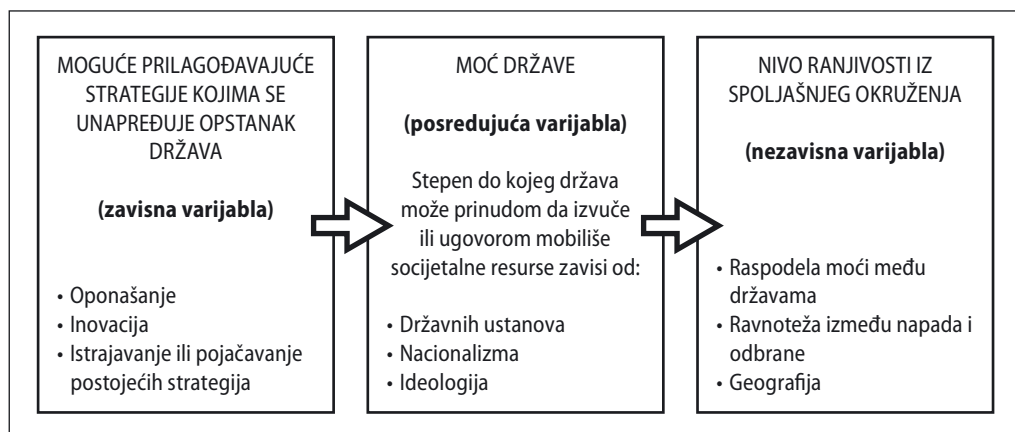
Kao četvrto, neorealizam i neoklasični realizam imaju potpuno drugačije poglede na prirodu države. U neorealizmu, države su oslikane metaforama „crnih kutija“, „bilijarskih kugli koje se razikuju samo u veličini“. Budući da se države prilagođavaju da bi opstale u jednom anarhičnom međunarodnom sistemu, u jednom trenutku one počinju da liče jedna na drugu. Zato Volc, kad govori o strukturi međunarodnog sistema, smatra da se ove odlike gotovo mogu i izbaciti iz dalje analize. Sa druge strane, kod neoklasičnih realista država se posmatra u svoj njenoj složenosti koja, iako nastaje kao odgovor na pritiske i podsticaje koji dolaze od strane međunarodnog sistema, ipak ima i odlike dvosmernog odnosa između državnih institucija i društva kao takvog. Broj činilaca koje tu treba uzeti u obzir je veliki, a razlike među državama su ogromne, te stoga, za razliku od Volcovog pristupa, karakteristike pojedinačnih država ovde nije moguće izbaciti iz analize. Kako piše Taljafero, „postojanje određenih političkih

⇒ Za razliku od Kine, Japan je uspeo da „preživi“ čuveno „otvaranje komodora Metjua Perija“ 1853. godine i da petnaest godina kasnije, zahvaljujući reformama mladog cara-reformatora, Meidija, i porazu Tokugava šogunata, krene putem tehnološkog i svakog drugog razvoja. Pobjeda u ratu sa Rusijom 1904. godine bila je pravi dokaz da je Japan, za samo tridesetak godina uspeo da, bukvalno, iz Srednjeg veka uđe u rang velikih sila. Za ovakvo jedno objašnjenje neorealizam ipak nije dovoljan. U tom smislu, prema njegovim rečima, „neoklasični realizam sugerise da je moć država – sposobnost države u odnosu na neku drugu da upotrebi ili mobilise bogatstva kojima društvo raspolaže – određena kako njenim političkim ustanovama, tako i nacionalizmom i ideologijama“. A ti činoci, videli smo to, nemaju veze sa strukturom međunarodnog sistema. Videti: Jeffrey W. Taliaferro, „State Building for Future Wars“, „Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State“, *Security Studies*, Vol. 15, No. 3, July-September 2006, pp. 464-495 (citaj se sa strane 467).

372 Videti: Randall L. Schweller, *Unanswered Threats*, p. 6.

373 Isto, op. cit. p. 6.

ustanova često odražava kompromise koji su postignuti između vladara i društva. Ova tenzija između države i socijetalnih činilaca je jedan od razloga zašto različita politička društva imaju različite političke ustanove³⁷⁴. U tom smislu, u neoklasičnom realizmu ne postoji savršen „prenosni kais“ kojim se povezuje relativna raspodela moći i spolj-nopolitičko ponašanje država. Političari, vojni zapovednici i birokratija donose spolj-nopolitičke odluke na osnovu svojih percepcija i kalkulacija o moći i namerama drugih država. To znači da, kratkoročno i srednjeročno posmatrano, različite spoljne politike država ne mogu biti „objektivno“ efikasne ili predvidive na osnovu objektivne procene moći među državama... Varijable na nivou jedinica (države i pojedinci – prim. D. Ž.) posreduju između podsticaja koji dolaze od strane međunarodnog sistema i praktičnih političkih odgovora od strane država³⁷⁵. Tabela broj 1 pokazuje na koji način funkcionišu država u teoriji neoklasičnog realizma.

Tabela 1. Model države u neoklasičnom realizmu³⁷⁶

I na kraju, peta razlika tiče se ravnoteže snaga, koncepta koji zauzima veoma važno mesto u celokupnom realizmu u međunarodnim odnosima (i klasičnom i savremenom). Naime, za razliku od neorealizma Keneta Volca, kod koga ravnoteža snaga nastaje kao rezultat interakcija između jedinica (čak i ako je same jedinice ne žele), u neoklasičnom realizmu je situacija drugačija. Baveći se različitim spoljnim politikama država kroz istoriju i danas, teoretičari ovog pravca tvrde da je politika uravnoteživanja samo jedna od politika koja stoji na raspolaganju državama, i za koju se oni odlučuju

374 Videti: Jeffrey W. Taliaferro, „State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State“, p. 485.

375 Isto, op. cit. pp. 485-486.

376 Preuzeto iz: Jeffrey W. Taliaferro, „State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State“, p. 486.

u situaciji u kojoj postoji opasnost od hegemonskog delovanja neke države.³⁷⁷ Dakako, moguće su pogreške, loše procene i zakasnele reakcije država, pa čak i izostanak bilo kakve reakcije. Dakle, ovde je, kao i kod klasičnog realizma, reč o politici ravnoteže snaga. Ona nastaje kao rezultat svesnog delovanja pojedinih država u međunarodnom sistemu a ne kao rezultat interakcija, to jest podsticaja koji nameće sam međunarodni sistem.³⁷⁸ Za razliku od neorealističke teorije međunarodnih odnosa, gde je nastajanje ravnoteže snaga gotovo prirodni zakon, kod neoklasičnog realizma put uravnoteživanja dolazećeg hegemonu je težak, trnovit i neizvestan³⁷⁹ i „nije prvenstveno određen strukturalnim sistemskim podsticajima, već pre unutrašnjim političkim procesom, kao i kod svih odluka koje se tiču odbrane države“.³⁸⁰ A odluke u njemu, istorija to pokazuje, ponekad su najmanje racionalne. Tabela 2, sumira sve ove razlike između neorealizma i neoklasičnog realizma.

377 Kao primer ovoga Šveler navodi sledeće politike: bilateralne ili multilateralne pregovore, politiku popuštanja, politiku prenošenja odgovornosti na drugog, svrstavanje uz hegemonu, skrivanje, distanciranje, politiku pogrešnog i neadekvatnog uravnoteživanja itd. Videti: Randall L. Schweller, *Unanswered Threats*, p. 5.

378 Podsetimo se, Volc tvrdi da „kao što se priroda gnuša vakuuma, tako međunarodna politika zazire od neuravnotežene moći. Suočene sa takvom jednom silom, države pokušavaju da uvećaju svoju vlastitu moć (to je tzv. unutrašnja politika ravnoteže snaga, unutrašnje uravnoteživanje – prim. D. Ž.) ili ulaze u saveze sa drugim državama (to je tzv. spoljašnja politika ravnoteže snaga, spoljašnje uravnoteživanje – prim. D. Ž.) da bi međunarodnu raspodelu moći dovele u ravnotežu. Reakcije drugih država na pokušaj za dominacijom od strane Karla Petog, Luja XIV, Napoleona Bonaparte, Vilhelma Drugog i Adolfa Hitlera ilustruju ovaj stav“. Videti: Kenneth N. Waltz, „Evaluating Theories“, in: In: John A. Vazquez, Colin Elman, Eds., *Realism and the Balancing of Power*, pp. 48. – 57 (citaj se sa strane 54).

379 Po Švelerovim rečima, „umesto toga, ovakva ponašanja (misli se na politiku ravnoteže snaga koju bi neka zemlja vodila- prim. D. Ž.) koja sa sobom nose značajne potencijalne političke troškove i nezvesne političke rizike, nastaju kao ishod političkog procesa; kao takvi oni su proizvod kompeticije i pravljenja konsenzusa među elitama u društvu, a koje imaju različite ideje o vojnom i političkom svetu, i različite poglde na državne ciljeve i izazove koji stoje pred njima, kao i o sredstvima koja će na najbolji način poslužiti tim svrhama“. Videti: Randall L. Schweller, *Unanswered Threats*, p. 5.

380 Isto, op. cit. p. 9. U tom smislu, pored politike *primereno uravnoteživanja*, *preteranog uravnoteživanja* i *neuravnoteživanja*, Šveler uvodi i pojam *nedovoljnog uravnoteživanja*. Po njemu, o *primerenom uravnoteživanju* možemo govoriti onda kada je „njegova meta istinski opasan agresor koji ne može i ne treba da bude umiren (politikom popuštanja – prim. D. Ž.) i kada su vojni kapaciteti države nezamenjivi da bi se uravnotežila moć države koja je u usponu. Sa druge strane, *preterano uravnoteživanje* javlja se onda kada je „meta pogrešno percipirana kao agresor, a zapravo je to država koja razmišlja na defanzivan način i želi samo da uveća svoju bezbednost. Preterano uravnoteživanje povlači okidač skupe i opasne trke u naoružanju“. Treća kategorija je i politika neuravnoteživanja. Ona može da bude u vidu „nedelovanja, normalnog diplomatskog procesa, prenošenja odgovornosti na drugog, svrstavanja uz jačeg, politike popuštanja, pregovaranja i poslovanja, distanciranja i skrivanja“, na kraju dolazi nedovoljno uravnoteživanje. Ono se javlja u situacijama kada „država ne vodi politiku uravnoteživanja, ili to ne čini efikasno, kao odgovor na opasnog i neumirivog agresora, a pritom su njeni naponi od suštinske važnosti da bi se hegemon odvratio ili porazio... To je teorija pogrešaka..., drugim rečima, ono je suprotnost preteranom uravnoteživanju. Kada država vodi politiku nedovoljnog uravnoteživanja ona ili pogrešno percipira namere sile u usponu kao benignije nego što one u stvari jesu, ili, ako korektno percipira pretnju, ne usvaja pametnu politiku da bi sebe zaštitila, a sve zbog unutrašnje politike“. Isto, p. 10.

Tabela 2. Razlike između neorealizma i neoklasičnog realizma

Vrsta realizma	Gde se nalaze glavni uzroci dešavanja u međunarodnim odnosima	Predmet istraživanja, tj. šta ove teorije objašnjavaju	Kako se posmatraju države	Odnos prema ravnoteži snaga
Neorealizam	U strukturi međunarodnog sistema, tj. u analizi na nivou međunarodnog sistema	Ishode interakcija među jedinicama u sistemu	Kao bilijske kugle koje se razlikuju samo u veličini	Međunarodni sistem podstiče na ravnotežu. Ravnoteža snaga je automatska
Neoklasični realizam	U ljudskoj prirodi i prirodi država, tj. u analizi na nivou pojedinca i analizi na nivou države	Pojedinačne spoljne politike država	Države se posmatraju u svojoj složenosti, tj. postoje ogromne razlike među njima uprkos činjenici da na sve deluje isti podsticaj iz anarhičnog međunarodnog sistema	Kod neoklasičnog realizma, put uravnoteživanja nadolazećeg hegemonu je težak, trnovit i neizvestan. Različite države vode i različite politike ravnoteže snaga.

OFANZIVNI NEOKLASIČNI REALIZAM KAO TEORIJA MEĐUNARODNIH ODNOSA

Kao što je slučaj i sa neorealizmom, i neoklasični realizam ima dve varijante: ofanzivnu i defanzivnu. Takođe, svaka od ovih varijanti nudi različite odgovore o posledicama koje na ponašanje država ostavlja anarhična priroda međunarodnog sistema.³⁸¹

Ofanzivni neoklasični realizam pripada teorijama neoklasičnog realizma u međunarodnim odnosima. Kako smo već istakli, ova grana realističke teorije međunarodnih odnosa, glavne uzroke dešavanja u međunarodnim odnosima vidi u obeležjima država i osobito ljudi koji ih vode (državnika),³⁸² a ne u strukturi međunarodnog sistema. Kako slikovito kažu Danijel Bajman i Kenet Polak, američki teoretičari međunarodnih odnosa, „objašnjavati međunarodne odnose, a pritom ne pridavati pažnju ličnostima poput Hitlera, Bizmarka, Napoleona i drugim značajnim ličnostima, isto je što i pokušavati da

381 Videti: Jeffrey Taliaferro, „Security Seeking Under Anarchy – Defensive Realism Revisited“, p. 134.

382 „Prema neoklasičnim teoretičarima, izvori mogućih alternativa za spoljnu politiku države najbolje se objašnjavaju ne promenama u globalnoj strukturi, nego time kako vođe shvataju i opažaju nacionalne interese i sposobnosti: državnici, a ne države su glavni učesnici u međunarodnim poslovima, a njihovo poimanje promena moći, a ne objektivna merila, od ključnog su značaja (podvukao D. Ž)“. Videti: Fareed Zakaria, „The Future of Statecraft“, in: *The World in 1999*, Economist, 1998, p. 42, navedeno prema: Čarls V. Kegli Jr., Judžin R. Vitkof, *Svetska politika – trend i transformacija*, Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija, Beograd, 2004, str. 95.

se razume umetnost ili muzika bez proučavanja Mikelandela ili Mocarta³⁸³. Sa druge strane, druga ključna odlika ovog teorijskog pravca u okviru teorije neoklasičnog realizma, jeste zagovaranje svojevrzne agresivnosti država u spoljnoj politici. Dakle, kao i kod ofanzivnog neorealizma, i ovde je spoljnopolitička ofanziva država odgovor na anarhiju koja vlada u međunarodnim odnosima.

Glavni predstavnici ove grane savremenog realizma po Džefriju Taljaferu su već pominjani Farid Zakarija, Erik Dž. Labs, Vilijam Karti Volfort i Randal Šveler.³⁸⁴ Mi ćemo ovom prilikom reći nešto više o teoriji ofanzivnog neoklasičnog realizma u učenju Randala Švelera.

TEORIJA OFANZIVNOG NEOKLASIČNOG REALIZMA RANDALA ŠVELERA

Randal Šveler je profesor političkih nauka na Univerzitetu države Ohajo, u Sjedinjenim Američkim Državama. Pored teorija međunarodnih odnosa, bavi se i pitanjima međunarodne bezbednosti i strategijskim studijama. Iako je u toku svoje dosadašnje naučne karijere napisao mnogo toga,³⁸⁵ mi ćemo se u ovom radu pozabaviti pre svega tekstom koji je pod naslovom „Svrstavanje uz jačeg zbog profita - povratak revizionističkih država“,³⁸⁶ koji je 1994. godine objavio u prestižnom američkom časopisu *International Security*. Razlog za to je što je, po našem mišljenju, u ovom tekstu dao ključni doprinos teorijama međunarodnih odnosa, odnosno, popularno rečeno, to je njegova „lična karta“. Baveći se pitanjima ravnoteže snaga, Šveler je dao značajan doprinos teoriji ofanzivnog neoklasičnog realizma. Naime, odgovarajući na pitanje da li države pre „balansiraju protiv“ najmoćnije države u međunarodnom sistemu, ili se pridružuju jačem, i tragajući za motivima takvog ponašanja, Šveler nije bio zadovoljan odgovorom koji je ponudio strukturalni realizam (da odgovor za takvo ponašanje treba tražiti u podsticajima koje daje struktura međunarodnog sistema), već se vraća na prva dva nivoa analize, što ga samim tim svrstava u neoklasične realiste. Razlog

383 Videti: Daniel L. Byman, Kenneth M. Pollack, „Let Us Now Praise Great Man – Bringing the Statesman Back In“, *International Security*, Vol. 25, No. 4, Spring 2001, pp. 107 -146 (citat je sa strane 145).

384 Videti: Jeffrey Taliaferro, „Security Seeking Under Anarchy – Defensive Realism Revisited“, p. 135. Fareed Zakaria, „Reviewed Work(s): Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition. by Jack Snyder“, *International Security*, Vol. 17, No. 1. Summer, 1992, pp. 177-198; Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: the unusual origins of Americas World role*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1998; Eric J. Labs, „Beyond Victory: Offensive Realism and the Expansion of War Aims“, *Security Studies*, Vol. 6 No. 4, December 1997, pp. 1-49; William C. Wohlforth, *The Elusive Balance: Power and Perceptions during the Cold War*, Columbia University Press, New York, 1993; William C. Wohlforth, „The Stability of Unipolar World“, *International Security*, Vol. 24, No. 1, Summer, 1999, pp. 5-41.

385 Videti između ostalog i: „Domestic Structure and Preventive War: Are Democracies More Pacific?“ *World Politics*, Vol. 44, No 2 January 1992; „Tripartite and the Second World War“, *International Studies Quarterly*, Vol. 37, No. 1 March 1993; „Bandwagoning For Profit: Bringing The Revisionist State Back In“, *International Security*, Vol. 19, No. 1 Summer 1994; „Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?“ *Security Studies*, Vol. 5, No. 3 Spring 1996; *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*, Columbia University Press, New York, 1998; *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*, Princeton University Press, Princeton, N. J, 2006.

386 Videti: Randal L. Schweller, „Bandwagoning for profit - Bringing the Revisionist State Back In“, *International Security*, Vol. 19, No. 1. Summer, 1994, pp. 72-107.

tog poduhvata on vidi u činjenici da teorija strukturalnog realizma nije dovoljna da bi se objasnile sve varijacije u spoljnopolitičkom ponašanju država, osobito revizionističkih.³⁸⁷

U cilju dobijanja „potpunije slike“ o razlozima zbog kojih se države svrstavaju uz pobjednike, Šveler se „spušta“ na niže nivoe analize, i pored sistemskog pristupa, pokušava da pronikne i u spoljnopolitičke motive država i državnika. Jer „stajanje u mestu svakako nije prvenstveni cilj revizionističkih država³⁸⁸ (revizionističke države su one koje nisu zadovoljne aktuelnom raspodelom moći u nekom međunarodnom sistemu, pa samim tim i svojim položajem u njemu – prim. D. Ž.). One žele da uvećaju, a ne samo da očuvaju, ključne vrednosti koje poseduju i da poboljšaju svoj položaj u sistemu. Ovi ciljevi ne mogu biti postignuti samo staranjem da svi ostali dobiju nešto u odnosu na njih, već i sticanjem u odnosu na neke druge države“.³⁸⁹ Dakle, da bi situacija bila promenjena u korist revizionističkih država, potrebna je ofanziva i agresivno spoljnopolitičko ponašanje, tj. jedna vrsta pomame i pohlepe za plenom. Volcova teorija ravnoteže snaga, ili Voltova teorija ravnoteže pretnji, nije dovoljna da bi se dao odgovor na pitanje zašto države ulaze u saveze sa najagresivnijim državama u sistemu.

Da bi odgovorio na ovo pitanje, Šveler razvija sopstvenu teoriju koju naziva *teorijom ravnoteže (političkih) interesa*. Suštinu te teorije možemo videti u sledećem citatu: „Opšte je mesto da većina država, čak i među velikim silama, mora u poslednjoj instanci da služi nekome; samo one najjače velike sile mogu očekivati nešto drugačije. I zbog toga što članice vojnih saveza uvek žrtvuju određenu dozu spoljnopolitičke autonomije. Najvažnija determinanta ulaska države u neki savez je kompatibilnost političkih ciljeva, a ne neravnoteža moći ili pretnji. Države koje su zadovoljne svojim položajem u sistemu će se pridružiti koalicijama čiji je cilj očuvanje *status quo*, čak i u slučajevima kad je u pitanju jača strana; sile koje nisu zadovoljne svojim položajem u sistemu, motivisane više sticanjem profita nego bezbednosti, svrstace se uz uspinjuću revizionističku državu“.³⁹⁰ Po njemu, države, poput partijskih delegata na nekom kongresu, bivaju privučene od strane pobjednika stavljanjem u izgled budućih dobitaka.

387 Šveler smatra da se Volcova teorija ravnoteže snaga može primeniti samo na *status quo* države, dakle one koje teže da očuvaju već stečenu poziciju u međunarodnom sistemu. To znači da je povećanje bezbednosti, a ne povećanje moći, njihov je najvažniji cilj. Nazivajući ovo „sklonošću ka *status quo*“ i Volcovej teoriji, Šveler citira sledeći odlomak iz Volcove knjige *Teorija međunarodne politike*: „U anarhiji bezbednost je najviši cilj. Tek onda kad je bezbednost osigurana, države mogu bezbedno tragati i za drugim ciljevima kao što su spokojnost, profit i moć. Zbog toga što je moć sredstvo, a ne cilj, države preferiraju da se pridruže slabijoj strani i izaberu između dve koalicije... ako države žele da povećaju svoju moć, onda će se pridružiti jačoj strani... ovo se ne dešava jer je uravnoteživanje, a ne svrstavanje uz jačeg, ponašanje koje podstiče međunarodni sistem. Prva briga svih država nije da povećaju svoju moć, već da očuvaju svoj položaj u sistemu“. Videti: Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, op. cit. p. 126, navedeno prema: Isto, pp. 85-86. Ipak, ovo Volcovo objašnjenje može da prođe test istorije samo kad se radi o ponašanju tzv. zadovoljenih ili „*status quo*“ država, onih kojima odgovara određeni odnos snaga u određenom istorijskom trenutku i koje teže da ga očuvaju i u budućnosti, s obzirom da im ide u korist. Ali, po Švelerovom mišljenju, bezbednost nije cilj svim državama u sistemu. Isto, p. 86.

388 Bavljene konkretnim spoljnim politikama država je ono zbog čega Randal Šveler svrstavamo u neoklasične realiste.

389 Ovo, po našem mišljenju, objašnjava zašto je Randal Šveler ofanzivni neoklasični realista. Isto, op. cit. p. 87.

390 Isto, op. cit. p. 88.

Nasuprot tome, oslanjanje isključivo na silu da bi se države primorale na savez, veoma često se potpuno nenameravano vraća, kao bumerang, dominantnoj sili. Tragajući za osvetom (zbog takvog jednog čina dominantne sile - prim. D. Ž.), država koja se nevoljno svrstala postaje veroloman saveznik koji će „iskočiti“ iz saveza čim se ukaže prva prilika za tako nešto³⁹¹. U tom smislu, Šveler razvija sledeću šemu spoljnopolitičkog ponašanja država, a sve koristeći se svojim osnovnim naumom da razvije već pominjanu teoriju ravnoteže (političkih) interesa.³⁹²

Kad je reč o ovoj teoriji na nivou jedinica i kad se „olabavi“ neorealistička tvrdnja da je bezbednost najvažniji cilj država u međunarodnim odnosima, dolazimo do mnogo šire lepeze ciljeva koje države mogu imati. „Neke države više vrednuju ono što neke druge imaju, nego ono što one same poseduju; druge su sasvim zadovoljne onim što već imaju; uz to, neke vrednuju ono što imaju, tek neznatno više od onog što druge imaju, i obrnuto; neke države smatraju ono što poseduju nedovoljnim, ali nisu ljubomorne“.³⁹³ Da bi što plastičnije ilustrovao ovaj široki dijapazon različitih interesa koje države mogu imati (a sami tim i različite tipove država u međunarodnom sistemu kojima bezbednost ne mora da bude primarni cilj), Šveler koristi terminologiju iz zoologije. Naime, on države deli na „lavove“, „jaganjce“, „vukove“ i „šakale“.³⁹⁴

„Države lavovi“ su prema Šveleru, najmoćniji akteri u jednom međunarodnom sistemu. To su „države koje su voljne da plate visoku cenu da bi sačuvalе ono što već poseduju, ali veoma malu cenu da bi uvećale svoju moć“.³⁹⁵ Ovaj opis se gotovo u potpunosti poklapa sa, veberovski rečeno, idelnim tipom država kakvim ih „slika“ neorealistička teorija međunarodnih odnosa.³⁹⁶ One su pravi predstavnik *status quo* sila u međunarodnim odnosima. „Kao što su lavovi kraljevi džungle, zadovoljene velike sile vladaju i upravljaju jednim međunarodnim sistemom“.³⁹⁷ Budući da „plemenitost obavezuje“, na njima je, ne

391 Isto, op. cit. pp. 88-89. Kao primer takvog ponašanja, između ostalog, Šveler navodi spoljnu politiku ruskog cara Aleksandra Prvog posle pobeде Napoleona nad ruskim trupama i mira u Tilzitu, 1807. godine. Obećanja koje je tadašnjem ruskom caru dao francuski imperator, i teritorijalni dobici na ušću Visle, te određene ruke za rusku dominaciju na Istoku, bili su dovoljni da ruski car u jednom trenutku izjavi da će Rusija biti odmah iza Francuske u njenom sukobu sa britanskom imperijom. Naravno, iracionalna Napoleonova težnja ka svemoći uništila je i ovaj savez, kao naposljetku i celu njegovu imperiju. Isto, p. 91.

392 Prema njegovim rečima, teorija ravnoteže interesa „ima dvojno značenje, jedno na nivou jedinica (analiza na nivou pojedinca i na nivou države - prim. D. Ž), drugo na nivou sistema. Na nivou jedinica, ona se odnosi na cenu koju je država spremna da plati da bi odbranila svoje vrednosti u odnosu na troškove onoga što bi trebalo da plati da uveća vrednosti koje poseduje. Na nivou sistema, ona se odnosi na raspodelu moći između revizionističkih i status quo država“. Isto, op. cit. p. 99. Ovaj citat na najbolji način objašnjava Švelerovu pripadnost teorijama neoklasičnog realizma u međunarodnim odnosima.

393 Isto, op. cit. p. 100.

394 Isto, p. 100.

395 Isto, p. 101.

396 Podsetimo se još jednom to su države kojima je očuvanje svog položaja u sistemu, tj. očuvanje bezbednosti, glavni cilj u međunarodnim odnosima.

397 Videti: Randal L. Schweller, „Bandwagoning for Profit - Bringing the Revisionist State Back In“, op. cit. p. 101.

baš lak zadatak očuvanja postojeće raspodele moći u jednom međunarodnom sistemu, tj. očuvanje ravnoteže snaga. Kad se desi da neka revizionistička sila želi to da promeni, one se moraju uključiti u rat da bi to sprečile. Iako u tome ne traže dobitke za sebe (jer je već očuvanje onog što poseduju dovoljan dobitak), ukoliko ne uspeju da odvrata „hanibale pred vratima“, moraju da uđu i u ratove. A do tada, koristiće sve strategije (uključujući prebacivanje odgovornosti na drugog) da to odlože do poslednjeg mogućeg trenutka.³⁹⁸

Sa druge strane, „države jaganjci“ su, prema Švelerovoj definiciji „one države koje će platiti veoma malu cenu da bi sačuvale ili uvećale ono što imaju. U svetu grabljivaca i plena, ove države su plen“.³⁹⁹ Razlozi takvog ponašanja su mnogostruki: nedostatak kapaciteta i mala moć u poređenju sa moći drugih država; nizak stepen legitimiteta političkih elita među širokim masama stanovništva; unutrašnje podele po etničkim, verskim, kulturnim, civilizacijskim, političkim i drugim osnovama.⁴⁰⁰ Nespremnost na žrtve da bi proširile ono što već imaju, u sukobu lavova i revizionističkih država, svrstava ih uz lavove. Iako se ponekad mogu pridružiti i drugom taboru, rade to u nadi da, ako priđu najjačima, mogu živeti toliko dugo da „budu pojedene poslednje“.⁴⁰¹ Kako je to slikovito rekao Vinston Čerčil, opisujući ponašanje malih evropskih država u predvečerje Drugog svetskog rata, „svaka od njih se nada da će, ako krokodila nahrani dovoljno, biti bar poslednja pojedena. Sve se nadaju da će oluja proći pre nego što na njih dođe red da budu smazane“.⁴⁰²

Međutim, Randal Šveler ne bi bio ofanzivni neoklasični realista kada bio se sve države ponašale kao lavovi i jaganjci. Pohlepa kojom se rukovode i želja za podelom plena, uvodi na scenu još dva tipa država: „države vukove“ i „države šakale“.

Po njemu, „države vukovi“ su države grabljivice. One vrednuju ono što žele kao mnogo značajnije od onog što imaju. Poput smrtno bolesnih pacijenata, veoma ambiciozne države su spremne da preduzmu veliki rizik — čak i ako izgubljena partija znači njihovo uništenje — da bi popravile svoje stanje, koje one vide kao neodrživo“.⁴⁰³ Niko to bolje nije objasnio od Adolfa Hitlera, koji je, obraćajući se svojim komandantima na samom početku Drugog svetskog rata, doslovce rekao: „Nama je veoma lako da donesemo odluke. Mi

398 Najbolji primer „država lavova“ su politike Velike Britanije i Francuske pred izbijanje Drugog svetskog rata. Budući da su bile sile pobednice, te da su se mirom u Versaju i teritorijalno i materijalno okoristile, one su morale da odgovore na rastuće Hitlerove apetite. Ipak, u igri „prebacivanja vrućeg krompira iz ruke u ruku“ sa Staljinom, o tome ko će i kako uravnotežiti Nemačku, pokušale su sve da do rata ne dođe. Ipak, kad se više nije moglo nazad, objavile su rat Hitlerovoj Nemačkoj.

399 Videti: Randal L. Schweller, „Bandwagoning for Profit - Bringing the Revisionist State Back In“, op. cit. p. 101.

400 Isto, p. 102.

401 Videti: Robert L. Rothstein, *Alliances and Small Powers*, Columbia University Press, New York, 1968, p. 126. navedeno prema: Isto, op. cit. p. 102.

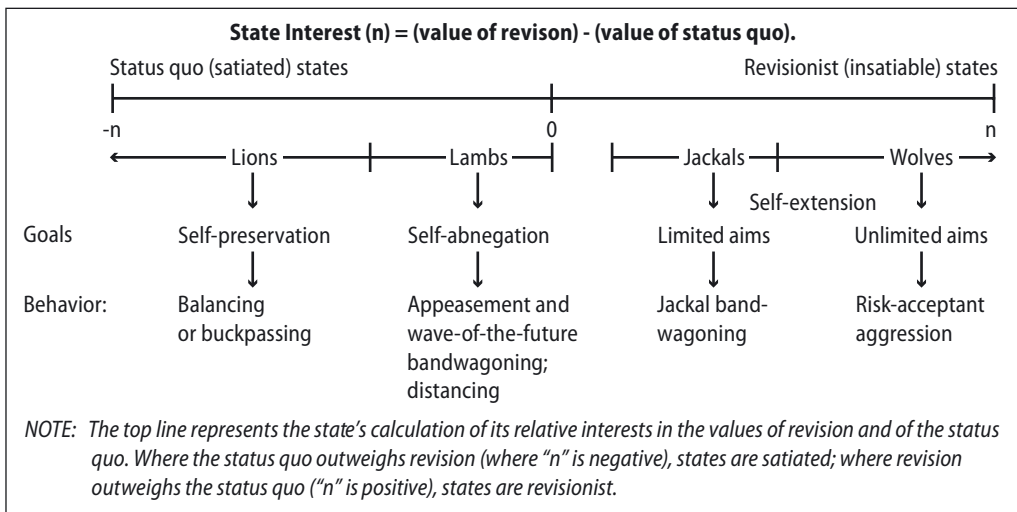
402 Videti: Winston Churchill, *Blood, Sweat and Tears*, G. P. Putnam's, New York, 1941. p. 215. navedeno prema: Isto, op. cit. p. 102. Najbolji primer ovih država jesu spoljne politike malih evropskih sila poput Čehoslovačke, Rumunije, Austrije, Jugoslavije, u predvečerje i na samom početku Drugog svetskog rata.

403 Videti: Randal L. Schweller, „Bandwagoning for profit - Bringing the Revisionist State Back In“, op. cit. pp. 103-104.

nemamo šta da izgubimo, a možemo mnogo da dobijemo (...) Mi nemamo drugog izbora osim da delamo. Naši protivnici rizikovaće mnogo, a mogu da dobiju veoma malo“. ⁴⁰⁴ To je razlog zbog kojeg „države vukovi“ nikada ne uravnotežavaju nekog pretećeg hegemonu, niti se ikada svrstavaju uz jačeg. Jer, one su taj subjekt uz koga se države svrstavaju“. ⁴⁰⁵ Nažalost, tako je mnogo primera država i ljudi koji se mogu navesti kao primer „država vukova“: Makedonija pod Aleksandrom Velikim, Rim u vreme najvećih teritorijalnih širenja, Sveto Rimsko Carstvo Karla Petog, Francuska Luja XIV i Napoleona Bonaparte, Nemačka Vilhelma Drugog i Adolfa Hitlera. Spisak je prosto nepregledan.

I na kraju, Šveler govori o „državama šakalima“. Prema njegovoj definiciji „to su države koje su spremne da plate visoku cenu da odbrane ono što imaju, ali još i veću da bi to uvećale“. ⁴⁰⁶ Iako su ove države nezadovoljne raspodelom moći i sopstvenim položajem u međunarodnom sistemu, one uvek kalkulišu pre nego što napadnu i pre nego što se pridruže nekoj od strana. Iako su im po logici stvari „države vukovi“ bliže od „država lavova“, nije isključeno da im ponekad, osobito kad uvide da su „države lavovi“ pred pobedom, priđu. ⁴⁰⁷ Dakle, u kalkulacijama „država šakala“ važan je samo plen, način ostvarenja je sporedan i promenljiv, i zavisi od okolnosti. U tom smislu, sve strategije svrstavanja uz jačeg svakodnevna su praksa ovih država. U istoriji, nema boljeg primera za ovakvo ponašanje od primera Italije u Prvom svetskom ratu ili Bugarske u Drugom. Ilustracija koja sledi (Tabela 3) na najbolji način objašnjava ovu svojevrsnu Švelerovu klasifikaciju država.

Tabela 3. Pokušaj prikaza Švelerove teorije ravnoteže interesa⁴⁰⁸

404 Videti: „Hitler's speech to the Commanders in Chief on August 22, 1939“, in: *Documents on German Foreign Policy 1918-1945*, Series D, Vol. VII, Government Printing Office, Washington D. C., 1956, p. 201. navedeno prema: Isto, p. 104.

405 Isto, p. 104.

406 Isto, op. cit. p. 103.

407 Isto, p. 103.

408 Isto, p. 100.

Sa druge strane, kad je reč o teoriji ofanzivnog neoklasičnog realizma na nivou međunarodnog sistema, Šveler smatra da „raspodela moći sama po sebi ne determiniše stabilnost nekog međunarodnog sistema. Mnogo su važniji ciljevi i sredstva za koja će se ti kapaciteti ili uticaj koristiti: da li će se uticaj i moć koristiti da bi se upravljalo jednim međunarodnim sistemom ili da bi se on uništio (...) drugim rečima, stabilnost sistema zavisi od ravnoteže revizionističkih i konzervativnih sila. Kada su *status quo* sile daleko nadmoćnije u odnosu na revizionističke države, sistem će biti stabilan. Kada je revizionistička država, ili koalicija istih, jača od branilaca *status quo*-a, sistem će biti podvrgnut promena; pitanje kada, kako i kome će to doneti prednost ostaje nerešeno“.⁴⁰⁹ U tom smislu, države koje pokušavaju da očuvaju *status quo* su države koje kao cilj imaju maksimiziranje bezbednosti. Revizionističke države, sa druge strane, teže maksimiziranju profita i dobiti.

Dakle, upuštajući se u poduhvat „popravljanja“ Volcove teorije ravnoteže snaga i Voltove teorije ravnoteže pretnji⁴¹⁰, te nastanka saveza u međunarodnim odnosima, teorija ravnoteže (političkih) interesa Randala Švelera, nudi objašnjenje za situaciju koju ni Volcova niti Voltova teorija nisu uspele da objasne, a to je ulazak države u saveze, ne zbog premoći ili pretnje, već zbog konkretnih interesa i profita koji jedan takav poduhvat može doneti. Tako je široki i teško saznatljivi mozaik ponašanja država u međunarodnim odnosima dobio na svojoj ispunjenosti i svojoj kompleksnosti.

DEFANZIVNI NEOKLASIČNI REALIZAM KAO TEORIJA MEĐUNARODNIH ODNOSA

Defanzivni neoklasični realizam pripada teorijama neoklasičnog realizma u međunarodnim odnosima. Kako smo već istakli, ova grana realističke teorije međunarodnih odnosa glavne uzroke dešavanja u međunarodnim odnosima vidi u obeležjima država i osobito ljudi koji ih vode (državnika).⁴¹¹

409 Isto, op. cit. p. 104.

410 Teoriju ravnoteže pretnji je krajem osamdesetih godina prošlog veka „smislio“ Stiven M. Volt. Naime, pokušavajući da postavi obrazac na osnovu kojeg su se na području Srednjeg istoka formirali savezi tokom Hladnog rata, profesor Volt je smatrao da obrazac ravnoteže snaga ne nudi zadovoljavajući odgovor. Prema teoriji ravnoteže snaga, savezi se formiraju u cilju stvaranja protivteže nekoj državi ili savezu država koji ima hegemonске ambicije. Dakle, *moć* je ono što se uravnotežuje. Za razliku od nje, teorija ravnoteže pretnji smatra da je *pretnja*, odnosno *percepcija pretnje* ono protiv čega se države udružuju. Pretnja se po njemu sastoji od četiri dela: **procene nečije moći, blizine (misli se na geografski položaj zemlje koja se shvata kao pretnja u odnosu na onog ko pretnju percipira), ofanzivnih vojnih kapaciteta koje poseduje i agresivnosti njegovih namera**. Naprimera, u vreme Hladnog rata, Sjedinjene Američke Države, uprkos premoći u svetskim poslovima, nisu protiv sebe imale koaliciju drugih najmoćnijih država sveta koje bi pokušavale da uravnoteže njenu moć. Države Zapadne Evrope, Japan i ostali, opažali su Sovjetski Savez kao mnogo veću pretnju. Kombinacija četiri elementa pretnje navedena gore, daje odgovor na pitanje *zašto*. Isto tako, u vreme pre Prvog svetskog rata, Nemačka je shvatana kao pretnja, a ne Velika Britanija, kako bi to teorija ravnoteže snaga sugerisala. Vide ti: Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances*, Cornell University Press, Ithaca, 1987; ili: Stephen M. Walt, *Keeping the World „Off-Balance“: Self-Restraint and U. S. Foreign Policy*, in: G. John Ikenberry, ed., *America Unrivaled- The Future of the Balance of Power*, Cornell University Press, Ithaca, 2002, pp. 121-154 (naročito strane 133-141).

411 U ovoj grani neoklasičnog realizma, značajna pažnja posvećena je i načinu na koji elite (političke, vojne, ekonomske) donose spoljnopolitičke odluke u jednom društvu.

Druga ključna odlika ovog teorijskog pravca u okviru teorije neoklasičnog realizma jeste otkriće svojevrzne obazrivosti, samoograničenosti i defanzivnosti koje države ispoljavaju u svojoj spoljnoj politici. Dakle, kao i u stavovima defanzivnih neorealista, spoljnopolitička obazrivost država je odgovor na anarhiju koja vlada u međunarodnim odnosima.

Glavni predstavnici ove grane savremenog realizma po Džefriju Taljaferu su već pominjani Stiven Volt, Stiven Van Ivera, Tomas Dž. Kristensen, Čaim Kaufman i Džek Snajder.⁴¹² Ovom prilikom reći ćemo nešto više o teoriji defanzivnog neoklasičnog realizma u učenju Džeka Snajdera.

TEORIJA DEFANZIVNOG NEOKLASIČNOG REALIZMA DŽEKA SNAJDERA

Džek L. Snajder je profesor međunarodnih odnosa na Univerzitetu *Kolumbija* u Njujorku. Njegov stvaralački opus je ogroman i obuhvata veliki broj akademskih radova. Ovom prilikom pozabavićemo se pre svega njegovom knjigom „Mit imperija“⁴¹³ i tekstom „Imperijalna iskušenja“⁴¹⁴ koji je objavljen časopisu *The National Interest*, u proleće 2003. godine, u predvečerje „Drugog iračkog rata“. Ipak, i to treba istaći, Snajderov teorijski pristup međunarodnim odnosima zasnovan je na knjizi „Ideologija ofanzive: donošenje odluka u vojsci i katastrofa 1914“.⁴¹⁵ Od tada, pa nadalje, profesor Snajder vodi svojevrzni rat protiv svakog agresivnog ponašanja velikih sila i naročito protiv uverenja da je „napad najbolja odbrana“. Tzv. „kult ofanzive“, tako privlačan vojnicima i državicima širom sveta (naročito onim kojima moći ne manjka), dobio je u njemu najžešćeg kritičara.

U tom smislu Džek Snajder nije imao nimalo lak zadatak, a koji izgleda još zahtevnijim ako se uzme u obzir broj imperija koje su iščezavale u sizifovskom pokušaju da ostvare apsolutnu bezbednost putem sile i ofanzive. Ipak, čini se da je profesor Snajder imao jak

412 Videti: Jeffrey Taliaferro, „Security Seeking Under Anarchy – Defensive Realism Revisited“, p. 135. Stephen M. Walt, *Taming American Power*, W. W. Norton & Company, New York, 2005; Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances*, Cornell University Press, Ithaca, N. Y., 1987; Stephen M. Walt, „In the National Interest: A New Grand Strategy of American Foreign Policy“, *Boston Review*, Vol. 30, no. 1 February/March 2005; Stephen M. Walt, „An Unnecessary War“, (with John J. Mearsheimer), *Foreign Policy* 133 January/February 2003; Stephen M. Walt, „Keeping the World Off-Balance: Self-restraint and U. S. Foreign Policy“, in G. John Ikenberry, ed. *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*, Cornell University Press, Ithaca, N. Y., 2002; Stephen M. Walt, „American Primacy: Its Prospects and Pitfalls“, *Naval War College Review* 55, no. 2 Spring 2002; Stephen Van Evera, „Offense, Defense and the Causes of War“, *International Security*, Vol. 22, No. 4, Spring 1998, Stephen Van Evera, *Causes of War: Power and Roots of Conflict*, Cornell University Press, Ithaca, N. Y., 2001; Thomas Christensen, Jack Snyder, „Chain Gangs and Pased Bucks: Predicting Alliance Patterns in Multipolarity“, *International Organization*, Vol. 44, No. 2, Spring 1990, pp. 137-168; Thomas J. Christensen, „Perceptions and Alliance in Europe 1860-1914“, *International Organization*, Vol. 51, No. 1, Winter 1997, pp. 65-98; Chaim Kaufman, „A Two Level Interaction: Structure, Stable Liberal Democracies and U. S. Grand Strategy“, *Security Studies*, 3, 1994, rr. 678-717.

413 Videti: Jack L. Snyder, *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*, Cornell University Press, Ithaca, N. Y., 1991.

414 Videti: Jack L. Snyder, „Imperial Temptations“, *The National Interest*, Spring 2003, pp. 29-40.

415 Videti: Jack L. Snyder, *The Ideology of the Offensive: Military Decision Making and the Disasters of 1914*, Cornell University Press, Ithaca, N. Y., 1984.

motiv: dvadeseti vek i pustoš koju su za sobom ostavila dva tragična pokušaja Nemačke da ofanzivom zagospodari svetom. Pokušavajući da objasni svoju pretpostavku o pogrešnosti takvog ponašanja, Snajder napušta neorealističke aksiome o presudnoj važnosti raspodele moći na nivou međunarodnog sistema, i okreće se proučavanju unutrašnje politike imperijalnih država. Razlog zbog kojeg se sve države ne ponašaju na isti način i ne prave iste greške, Snajder pronalazi u unutrašnjoj (političkoj) strukturi država. Države koje veruju u „kult ofanzive“ ponašaju se u skladu sa teorijom agresivnog realizma. Preostale, koje su daleko odmerenije u svojim postupcima, ponašaju se u skladu sa preporukama „defanzivnih realista“. Očigledno je da su Snajderove simpatije na strani potonjih.⁴¹⁶

Prema Faridu Zakariji, središnje pitanje koje Snajder postavlja u ovoj knjizi, tiče se odgovora na pitanje „zašto se velike sile preproširuju (overexpand) tako često“.⁴¹⁷ Pod preproširenjem on podrazumeva „ekspanziju koja izaziva stvaranje jedne sveobuhvatne koalicije čiji je cilj uravnoteživanje te države ili situacije u kojima troškovi (takvog jednog poduhvata - prim. D. Ž.) premašuju dobitke“.⁴¹⁸ Pokušavši da da odgovore na pitanja *zašto se pojavljuje, na koji način se odigrava i otkud akutna težnja* ka preproširenju kod imperijalnih država, Snajder uzima za primer pet velikih sila: Nemačku (1866-1945), Japan (1868-1945), Veliku Britaniju (1830-1890), Sovjetski Savez (1945-1989) i Sjedinjene Američke Države (1945-1989).

Na pitanje *zašto dolazi do preproširenja* Snajder nudi veoma jednostavan odgovor. On smatra da je uzrok tome činjenica da ekspanzija donosi velike koristi veoma malom broju ljudi u jednoj državi, a da pritom košta preostalu većinu veoma malo. Naime, sitne, parohijalne interesne grupe, koje okupljaju političku i ekonomsku elitu jedne zemlje (kojima možda imperijalizam i nije cilj sam po sebi) mogu krenuti u ekspanziju, jer će imati „koristi od imperijalne, militarističke ili autarhične politike“.⁴¹⁹ Stoga, „ove grupe koriste organe vlasti radi ostvarenja sopstvenih ciljeva. Poreski obveznici koji plaćaju

416 To je razlog zbog koga je Snajder defanzivni neoklasični realista. Naime, prema njegovim rečima u „Mitovima imperije razlikovao sam dve vrste realizma, agresivnu (to je ono što mi u radu zovemo ofanzivnim realizmom – prim. D. Ž.) i defanzivnu varijantu. Oba prihvataju da je bezbednost najjača motivacija (ponašanja - prim. D. Ž.) u anarhiji, ali imaju suprotna gledišta o tome kako je postići. Agresivni realizam smatra da su države koje tragaju za bezbednošću (*security-seeking states* - prim. D. Ž.) često primorane da prihvate strategije ekspanzije i ofanzivnog ratovanja u cilju opstanka u jednom surovom okruženju međunarodne anarhije. Drugim rečima, agresivni realizam pretenduje na to da su mitovi imperije veoma često tačni. Nasuprot tome, defanzivni realizam tvrdi da agresivnost koja pretili drugim državama umanjuje bezbednost država u sistemu u kojem deluje ravnoteža snaga. Države koje misle na jasan način (*clear-thinking states* - prim. D. Ž.), kao što su demokratske države koje su ranije prošle kroz industrijsku revoluciju, teže ponašanju u skladu sa aksiomima defanzivnog realizma. U tom smislu, moja teorija je potpuno kompatibilna sa onim što ja vidim kao istinsku formu realizma“. Videti: Jack L. Snyder, „Myths, Modernization, and the Post-Gorbachev World“, in: Richard Ned Lebow, Thomas Risse-Kappen, *International Relations Theory and End of the Cold War*, izvor: Internet 08/07/07 <http://www.ciaonet.org/book/Lebow05.html>. Pojam „mitovi imperije“ biće kasnije u radu detaljno objašnjen.

417 Videti: Jack L. Snyder, *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*, p. 1. navedeno prema: Fareed Zakaria, „Reviewed Work(s): Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition by Jack Snyder“, *International Security*, Vol. 17, No. 1, Summer, 1992, pp. 177-198 (citaj je sa strane 181.)

418 Isto, op. cit. p. 181.

419 Isto, op. cit. p. 182.

račune dopuštaju im uspešno lobiranje za sopstvene interese“.⁴²⁰

Kao odgovor na pitanje *na koji način dolazi do preproširenja* Snajder nudi sopstvenu teoriju tzv. „mitova o imperijama“. Naime, „u cilju zadobijanja šire podrške za svoje usko-grude politike, ekspanzionisti prave strategijsku racionalizaciju svoje politike i zavaravaju javnost“⁴²¹ različitim opasnostima i poluistinama. Međutim, vremenom u te mitove počinju da veruju upravo oni koji su ih stvorili. Moglo bi se reći - krug se zatvara, kao i uvek. Naravno, sa neizbežnom tragedijom na kraju.

Pronalazeći ih u gotovo svim uzaludnim pokušajima imperija da osiguraju „bezbednost pomoću ekspanzije“,⁴²² Snajder navodi ukupno osam „mitova imperije“:

1. „ofanziva donosi prednost“
2. „pomeranje (u raspodeli-prim. D. Ž.) moći“
3. „neprijatelji poput tigrova od papira“
4. „svrstavanje uz jačeg“
5. „diplomacija velikog štapa“
6. „padajuće domine“
7. „El Dorado i „manifest destiny“
8. „nema ustupaka“.⁴²³

Na narednih nekoliko strana detaljnije će biti predstavljen svaki od ovih mitova, Tabela 4 pokazuje naš pokušaj da ukratko iskažemo suštinu ovih mitova.

Tabela 4. „Mitovi imperija“

MITOVI IMPERIJA	Sušтина мита
1. „Ofanziva donosi prednost“	„Napad je najbolja odbrana“
2. „Pomeranje u raspodeli moći“	„Ako ćeš već morati da napadneš sutra, napadni danas, jer izgleda da vreme nije na tvojoj strani“
3. „Neprijatelji poput tigrova od papira“	„Naša odlučnost i agresivnost pobediće svakog protivnika, jer nisu oni toliko jaki koliko se čini“
4. „Svrstavanje uz jačeg“	„Ako ne možeš da ga pobediš, pridruži mu se“
5. „Diplomatija velikog štapa“	„Samo oštro i na prvu“
6. „Padajuće domine“	„Svaki pedalj zemlje je strateški važan. Nema beznačajnih gubitaka“
7. „El Dorado i „manifest destiny“	„S misijom u bolje sutra“
8. „Nema ustupaka“	„Na sve ili ništa“

420 Isto, op. cit. p. 182.

421 Isto, op. cit. p. 182.

422 Prema njegovim rečima, svi oni koji su bezbednost zamišljali na taj način, završili su kolapsom imperija na čijem su čelu bili. Videti: Videti: Jack L. Snyder, „Imperial Temptations“, p. 30.

423 Isto, op. cit. pp. 31-37.

1. *Ofanziva donosi prednost*

Ovo je, da tako kažemo, fundamentalni „mit imperije“. Njegova suština se odnosi na činjenicu da napadač uvek ima prednost u odnosu na subjekta koji defanzivu i pasivno ponašanje smatra boljim načinom za postizanje bezbednosti. Ovakvo ponašanje veoma je često u istoriji velikih sila i svi „stratezi koji su se zaglibili u imperijalno pretpoširenje delili su ovo gledište. Na primer, general Alfred von Šlifen, tvorac pogrešnog nemačkog plana za brzu, odlučnu pobjedu u Francuskoj 1914. godine, uobičajavao je da kaže da „ako je neko suviše slab da napadne celinu“ armije druge strane „onda treba da napadne deo“⁴²⁴. Iako se ova ideja opire zdravorazumskoj logici odnosa odbrane i napada (jer je onaj ko se brani uvek u prednosti), bila je i ostala privlačna izvesnom broju ljudi, sklonih takvoj percepciji opasnosti i brzom „povlačenju oroza“.⁴²⁵

2. *„Pomeranje u raspodeli moći“*

Drugi mit se odnosi na način na koji političke elite percipiraju one promene u raspodeli moći koje im na duže staze ne idu u korist. U tom smislu, trenutna ofanziva je uvek bolje rešenje nego kasnija ofanziva, kada dođe do promene stanja. Tipičan primer je politika Nemačke u predvečerje izbijanja oba svetska rata. Naime, „nemačke vođe tražile su trenutno započinjanje rata sa Rusijom, jer su očekivali da će ruska armija vremenom dobiti na snazi u odnosu na njih“⁴²⁶. Naravno, rezultat je bio sasvim drugačiji. Takvo ponašanje je čak i Staljina, tog „najhladnijeg od svih hladnih kalkulata“, uvuklo u koaliciju protiv Nemačke i primoralo ga da deluje u cilju ponovnog uspostavljanja narušene ravnoteže snaga. Po Snajderu, ovakav ishod nije anomalija nego pravilnost, jer „odražava fundamentalni princip ravnoteže snaga. U međunarodnom sistemu, države i ostali subjekti koji poseduju veliku moć teže stvaranju saveza protiv najekspanzivnijih država koje im prete. Napadači izazivaju strah koji tera njihove potencijalne žrtve da sarađuju među sobom“⁴²⁷. Takva je svaka preventivna upotreba sile. „Otac“ zajedničke

424 Videti: Jack L. Snyder, „Myths of Empire and Strategies of Hegemony“, in: Craig Calhoun, Frederick Cooper and Kevin W. Moore, Eds., *Lessons of Histories and American Empire Power*, The New Press, New York, 2005, pp. 269-282. (citat je sa strane 272.) Kako piše Henri Kisindžer, „Nemačka je suviše kasno shvatila da ishod rata (Prvog svetskog rata – prim. D. Ž.) ne može biti siguran, a njena opsesivna težnja za brzim i odlučujućom pobedom uvela ju je u dugotrajni rat iznurivanja. Sprovodeći u delo Šlifenov plan, Nemačka je uništila sve nade u britansku neutralnost, a da nije postigla primarni cilj izlaganja tom riziku – uništenje francuske vojske. Ona je, paradoksalno, izgubila ofanzivnu bitku na Zapadu, a dobila defanzivnu na Istoku...“ Videti: Henri Kisindžer, *Diplomatija*, Verzalpres, Beograd, 1999, str. 181.

425 Strategija nacionalne bezbednosti SAD iz 2002. godine i „zamagljena“ razlika između preemtivnog (dozvoljenog međunarodnim pravom) i preventivnog (strogo zabranjenog) Snajderov je „favorit“ u najnovijim „mitovima imperije“, u ovom slučaju američkim. Svi njegovi tekstovi u poslednje vreme, u stvari se odnose na Sjedinjene Američke Države. Strategija kontejnmenta i odvracanja, po njemu, još uvek predstavljaju najbolje strategije za odbranu američkih interesa, kako sopstvene teritorije, tako i njihovih saveznika preko okeana.

426 Videti: Jack L. Snyder, „Myths of Empire and Strategies of Hegemony“, op. cit. p. 273.

427 Isto, op. cit. p. 273.

nemačke države iz 1871. godine, pruski kancelar Oto fon Bizmark, znao je ovo veoma dobro. Pritisnut od strane nekih generala da odobri preventivne napade odgovorio je sledeće: „Preventivni rat je isto kao da izvršite samoubistvo iz straha od smrti; stavlajući tako celu težinu neizvesnosti (...) na stranu neprijatelja kog ćemo napasti“⁴²⁸. Ove reči i danas odgovaraju međunarodnoj stvarnosti.

3. „Neprijatelji poput tigrova od papira“

U svojim, najčešće pogrešnim, percepcijama stvarnosti, „preproširene imperije“ svoje neprijatelje vide kao „tigrove od papira“. Svaka politika popuštanja biće izgubljeno vreme i samo ojačava neprijatelje. U stvari, oni nisu tako jaki i jedan odlučni napad dovešće do njihovog rušenja poput „kule od karata“. Na primer, „japanski militaristi videli su Sjedinjene Američke Države tako jakim i neutoljivo agresivnim, da Japan mora da osvoji veliku, samodovoljnu imperiju u cilju sticanja bogatstava da bi se branio; ipak, istovremeno, japanski režim video je Sjedinjene Države tako ranjivim i neodlučnim da će jedan oštar napad na Perl Harbor prouzrokovati da SAD prestanu da se bore“⁴²⁹.

4. „Svrstavanje uz jačeg“

Teorija međunarodnih odnosa, pored ponašanja u skladu sa politikom ravnoteže snaga, smatra da se države ponekad ne ponašaju po ovakvom modelu, nego da se svrstavaju uz silu koja pokušava da uspostavi hegemoniju u međunarodnom sistemu. Ipak, Snajder smatra da je ovakav stav pogrešan, jer je „u stvari efekat ravnoteže snaga daleko važniji i briše uticaj svrstavanja uz jačeg“⁴³⁰. Dakle, države će se pre ujediniti protiv izvora opasnosti nego što će mu prići. Kao primer koji ilustruje ovakav stav, Snajder navodi politiku Sovjetskog Saveza tokom nekih velikih hladnoratovskih kriza (na primer, Berlinska kriza ili Kubanska raketna kriza), tokom kojih je došlo do demonstriranja sile koja je trebalo da privuče države na sovjetsku stranu. Ipak, kako je primetio Vinston Čerčil, u vreme prve berlinske krize (1948-1949) „za šta su oni (Sovjeti - prim. D. Ž.) tako svrsishodno radili tokom tri duge godine, osim za ujedinjenje celog sveta protiv njih“.⁴³¹

5. „Diplomatija velikog štapa“

Oni koji veruju u ovaj mit smatraju da se „prijatelji stvaraju tako što im pretite“⁴³². Što je kredibilnija pretnja, i, što je još važnije, što je glasnije izrečena, to je veća šansa da protivnici podlegnu. Najplastičniji praktični primer ovakvog razmišljanja jeste „režeća“

428 Videti: Jack Levy and Joseph Gochal, „Democracy and Preventive War: Israel and the 1956 Sinai Campaign“, *Security Studies* 11, No. 2 Winter 2001-2002; Jack L. Snyder, *Ideology of the Offensive*, navedeno prema: Isto, op. cit. p. 273.

429 Isto, op. cit. p. 273.

430 Videti: Jack L. Snyder, „Imperial Temptations“, op. cit. p. 33.

431 Videti: Jack L. Snyder, *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*, p. 213. navedeno prema: Jack L. Snyder, „Myths of Empire and Strategies of Hegemony“, op. cit. p. 275.

432 Isto, op. cit. p. 275.

diplomacija carske Nemačke, neposredno pred izbijanje Prvog svetskog rata⁴³³. Zveckanje oružjem na kraju je i dovelo do upotrebe istog. Nažalost za nemačko rukovodstvo, sled događaja je završen kapitulacijom „Imperije“. Tako je period „diplomacija velikog štapa“ završen „diplomacijom velikog poraza“.

6. „Padajuće domine“

Ovaj mit je imao svoje „zlatne dane“ u vreme Hladnog rata, a „vrhunac“ u američkoj intervenciji u Vijetnamu.⁴³⁴ Suština ovog mita je sledeća: „malo povlačenje na periferiji imperije imaće vremenom znatno veći efekat i izrodiće se u jedan nezaustavljivi lanac poraza koji će naposljetku zapretiti i samom imperijalnom jezgru“⁴³⁵. To znači da imperija ne sme dozvoliti i ne sme tolerisati nikakve gubitke, koliko god trivijalni i beznačajni oni bili. U suprotnom, biće ugrožen kredibilitet imperije⁴³⁶, pa će čak i saveznici početi da sumnjaju u sposobnost imperije da ih u slučaju eventualne opasnosti odbrani ili im priskoči u pomoć. Ovo je opšte mesto u istorijama imperija. Suecka kriza i slučaj dve „imperije na izdisaju“, Britanije i Francuske, britanski rat oko Foklanda, intervencija NATO na SRJ iz 1999. Godine, itd. Na sličan način, bivši američki sekretar za odbranu, Donald Ramsfeld opravdavao je američki ulazak u Drugi irački rat tvrdnjom da je „između 35 i 60 miliona ljudi bespotrebno umrlo zato što Hitler nije bio napadnut preventivno“⁴³⁷. Sledeći takvu logiku, zaustavljanje Sadama Huseina će sprečiti da se američka imperija uruši „u svom srcu“. Stvarnost je naravno demantovala ovakav stav, kao i mnogo puta do sada, ali u slučaju SAD, verovanje u ovaj mit tek treba da „ispostavi svoju cenu“.

433 Da citiramo opet Kisindžera, „Kajzer (reč je o nemačkom caru Vilhelmu Drugom iz dinastije Hoencolern – prim. D. Ž.) i njegovi savetnici nisu posedovali ni strpljenje, ni pronicljivost kakvu ta vrsta politike iziskuje – uprkos tome što su zemlje koje su predstavljale pretnju za Nemačku bile sve, samo ne prirodni saveznici. Reagujući na zaokruživanje koje je bilo na pomolu, Nemačka je pojačala baš one diplomatske napore bez kojih takva opasnost ne bi ni postojala. Da bi rasturila novoosnovanu Antantu, samo je tražila povod za zastrašivanje Francuske kako bi joj time pokazala da je britanska podrška iluzorna i nedelotvorna. Mogućnost da se čvrstina Antante stavi na probu ukazala im se u Maroku, gde su se francuski planovi sukobili sa sporazumom kojim je Maroku potvrđena nezavisnost, i gde je Nemačka imala značajne trgovinske interese. Marta 1905. godine, Kajzer je prilikom jednog krstarenja odlučio da stavi do znanja šta smera. Iskracavši se u Tangeru, objavio je nemačku spremnost da podrži nezavisnost Maroka. Nemački političari su blefurali, očekujući najpre da će Sjedinjene Države, Italija i Austrija podržati njihovu politiku otvorenih vrata, drugo, da Rusija, po okončanju rata s Japanom, neće biti sposobna da se angažuje, i treće, da će Velika Britanija čekati da se na nekoj međunarodnoj konferenciji oslobodi obaveze prema Francuskoj. Pokazalo se da su te pretpostavke, od prve do poslednje, bile netačne, budući da je strah od Nemačke nadjačao sve ostalo. Videti: Henri Kisindžer, *Diplomatija*, op. cit. str. 156. Videti šire o tome u istoj knjizi poglavlja pod naslovom „Politička paklena mašina: evropska diplomatija do Prvog svetskog rata“ i „Ka vrtlogu: vojna paklena mašina“, str. 138-182.

434 Prema Snajderu, suština intervencije bila je verovanje američkih vođa da „ako se izgubi Vijetnam, onda će kredibilitet naše posvećenosti da se brane Tajvan, Japan i Berlin biti bez osnova.“ Videti: Jack L. Snyder, „Imperial Temptations“, op. cit. p. 35.

435 Isto, op. cit. p. 34.

436 Jer „iznad svega, izgubljeni kredibilitet je poslednja domina“ u nizu. Videti: Isto, op. cit. p. 34.

437 Isto, op. cit. p. 35.

U svakom slučaju, čak i da je ovaj mit istinit, uvek ostaje otvoreno pitanje koja je to „ključna domina“ u nizu, posle čijeg će pada imperija bespovratno biti uništena.

7. „*El Dorado i „manifest destiny“*“

Pretposlednji mit o kojem Snajder govori odnosi se na dobitke koje imperije imaju od širenja, naravno, u poređenju sa situacijama u kojima bi se koristile defanzivne strategije. Tako su nemački stratezi pre Prvog svetskog rata verovali da će stečene teritorije u Africi biti novi „El Dorado“, koji će Nemačkoj (kao nekada Španiji Južna Amerika) garantovati ogromne količine prirodnih bogatstava kojih u Evropi gotovo više i da nema. S druge strane, imperije se šire i iz ideoloških razloga, budući da imperije veoma često to vide kao neku vrstu svoje „misije“, od „francuske civilizatorske misije“ do „američke misije da učini svet bezbednim za demokratiju“⁴³⁸. Na sličan način kao što je Rajdard Kipling govorio o „teretu belog čoveka“, govorili su i Džon Foster Dals (američki državni sekretar u vreme administracije Dvajta Ajzenhauera) i predsednik SAD, Džordž Voker Buš, u svojim govorima (koji su postali osnov za pisanje strategija nacionalne bezbednosti SAD iz 2002. i 2006. godine). Prepoznajući sličnosti u svim imperijalnim pristupima svetskim poslovima, Džon Foster Dals piše da „sve (...) imperije (...) zrače veliku veru (u ideje - prim. D. Ž.) kao što su ‚manifest sudbine‘ ili ‚teret belog čoveka‘. Nama Amerikancima treba vera koja će nas učiniti jačim, vera na taj način iskazana, da i mi takođe osetimo da imamo misiju koju treba da proširimo po svetu.“⁴³⁹ Dakle, između savremenih Bušovih govora o širenju demokratije ili Periklovog govora nad grobom mrtvih Atinjana (u kojima kaže da je Atina škola celoj Heladi) gotovo da i nema razlika. Imperije žive, deluju i umiru na sličan način.

8. „*Nema ustupaka“*“

U beskromisnom traganju za apsolutnom bezbednošću, imperijalne elite, smatraju da je odustanak od jednog od ovih principa (koje one smatraju istinama) poraz. Stoga su njihovi govori i njihove akcije prenatrapane mitovima koji vode u jednom pravcu: ka ofanzivi koja donosi prednost. Na kraju „prejake reči“ dovode do „prenaljenih poteza“ i začarani krug dobija svoj pravi izgled. Kao tipičan primer ovog mita, Snajder opet navodi američku retoriku iz vremena pre Drugog iračkog rata. Od razmišljanja koje je utemeljeno u stvarnom životu do „pustih želja“ (wishful thinking), ponekad je potreban samo jedan korak.

Pokušavajući da odgovori na pitanje *otkud akutna težnja ka preproširenju* kod imperijalnih država, Snajder ulazi u prirodu njihovog političkog sistema i pronalazi izvesne razlike u njihovom delovanju. Naime, Snajder „pravi razliku između unitarnih, demokratskih i kartelizovanih sistema, i objašnjava da je preproširenje „umereno“ kod prva

438 Isto, op. cit. p. 36.

439 Videti: „A Righteous Faith for a Durable Peace“, October 1942, *Dulles Papers*, quoted in: Ronald Pruessen, *John Foster Dulles: The Road to Power*, Free Press, New York, 1982, p. 200. Navedeno prema: Isto, op. cit. p. 36

dva“, i naravno, veoma istaknuto kod poslednjih⁴⁴⁰. Štaviše, kada prva generacija tvoraca mitova nestane sa lica zemlje, nestaje i sećanje da su mitovi stvoreni za nečije uskogrude potrebe, te se imperijalna svest urezuje u svest potonjih generacija. Kasnije to postaje deo tradicije i nacionalnog bića. A to je onda gotovo nemoguće promeniti⁴⁴¹.

Na kraju treba istaći da je Džek Snajder i istaknuti borac protiv politike preproširenja zemlje u kojoj živi, Sjedinjenih Američkih Država. Smatrajući da je ofanzivna strategija administracije Džordža Vokera Buša ne samo pogrešna, nego i opasna po budućnost SAD i sveta, Snajder se zalaže sa mnogo ograničeniju upotrebu vojne sile⁴⁴² i mnogo odmereniju spoljnu politiku. Iako su iskušenja pred kojima stoji najmoćnija zemlja na svetu uvek velika (osobito u svetlu pretnje terorističkim napadima pri čemu bi eventualno moglo doći do upotrebe oružja za masovno uništavanje), po njemu jedna racionalna, neekspanzionistička spoljna politika, zasnovana na pretpostavkama defanzivnog neoklasičnog realizma, možda bi mogla biti vodič za „usamljenu supersilu“⁴⁴³ danas. Džek Snajder je, ukazavši na velike sile kojima je uvećanje moći kao cilj, manje značajno od povećanja bezbednosti, pokazao da su se pokušaji nekih imperija da ostvare apsolutnu bezbednost „završili u pepelu“.

Ipak, kao što je bio slučaj i sa svim drugim najmoćnijim silama sveta u prošlosti, i Amerika danas se nalazi u stanju koje je nemački istoričar Ludvig Dihajo nazvao „demonskim iskušenjem osobenog tipa“⁴⁴⁴, podrazumevajući pod tim situaciju u kojoj je najmoćnija zemlja na svetu uvek usamljena u svojoj premoći⁴⁴⁵. Drugim

440 Videti: Fareed Zakaria, „Reviewed Work(s): Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition. by Jack Snyder“, p. 182. Kod unitarnih sistema, kojima vlada jedan vladar, ili oligarhija, cilj nije preproširenje, već opstanak i što duže održavanje na vlasti. Kao primer toga on navodi britansku „vigovsku“ aristokratiju, američki „establišment“ sa Istočne obale, ili pak poststalinovski Politburo Sovjetskog Saveza. On ne tvrdi da će se diktature ponašati bolje (primer je Hitler), ali je njihova snaga svakako veća od snage „imperijalističkih lobija“. U demokratskim državama, mnogo je teže voditi imperijalnu politiku, mada i one same prolaze kroz razdoblja „kartelizacije“. To je naročito karakteristično za društva koje su se kasnije industrijalizovala (poput Nemačke i Japana). „To je stvorilo velike poslovne interese, a ostavilo preindustrijske feudalne i vojne elite neasimilovane“. Da bi došlo do kompromisa među elitama, dolazi do tzv. kartelizacije, to jest, do stvaranja interesnih grupa kojima je imperijalno širenje jedini način da zadovolje potrebe i starih i novih elita, a da se unutarpolitički problemi nedostatka demokratije utišaju ratovima u inostranstvu. Za razliku od ovakvih političkih sistema u starijim demokratskim državama, građani imaju mnogo više kontrole nad delovanjem političkih elita. Isto, pp. 182-184.

441 Ovaj proces, koji njegov kolega i profesor Međunarodnih odnosa na Masačusetskom Institutu za tehnologiju, Stiven Van Ivera, naziva „bloubek“ podrazumeva situaciju u kojoj „mitovi imperije postaju ukorenjeni u psihi stanovništva i državnih ustanova“. Videti: Jack L. Snyder, „Imperial Temptations“, op. cit. p. 38.

442 To bi značilo da neke, danas u najvećem delu napuštene hladnoratovske strategije, poput odvrćanja, kontejnmenta i sličnog, još mogu igrati značajnu ulogu. Videti šire o tome: Ian Shapiro, *Containment: Rebuilding Strategy against Global Terror*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2007.

443 Ovo je naslov jednog poznatog teksta harvardskog profesora, Semjuela Hantingtona. Videti: Samuel Huntington, „The Lonely Superpower“, *Foreign Affairs*, Mar/Apr 99, Vol. 78, Issue 2, pp. 35-49.

444 Videti: Ludwig Dehio, *Germany and World Politics in the Twentieth Century*, W. W. Norton, New York, 1967, p. 15. navedeno prema: Jack L. Snyder, „Imperial Temptations“, op. cit. p. 39.

445 Isto, p. 39.

rečima, tamo gde ne postoje nikakve granice ljudskim željama, teško je odoleti i ne iskoristiti ogromnu moć koja stoji na raspolaganju. Ovo se može reći kako za ljude, tako i za njihove najvažnije tvorevine, države. Da li će Amerika uspeti da se odupre ovom „najprivlačnijem“ od svih velikih iskušenja, pokazaće vreme. Na sreću, to neće zavisiti samo od bezličnih sila međunarodnog sistema i raspodele moći u njemu, već i od samih Amerikanaca, njihovog političkog sistema, kvaliteta političkog vođstva, te, naravno, i od drugih aktera u međunarodnom sistemu. U tom smislu, prilikom analize trenutnog ili predviđanja budućeg ponašanja država, defanzivni neoklasični realizam može biti od velike pomoći.

LITERATURA

- Byman, Daniel L, Pollack, Kenneth M, *Let Us Now Praise Great Man – Bringing the Statesman Back In*, International Security, Vol. 25, No. 4, Spring 2001, pp. 107-146.
- Christensen, Thomas, Snyder, Jack, *Chain Gangs and Pased Bucks: Predicting Alliance Patterns in Multipolarity*, International Organization, Vol. 44, No. 2, Spring 1990, pp. 137-168.
- Christensen, Thomas J, *Perceptions and Alliance in Europe 1860-1914*, International Organization, Vol. 51, No. 1, Winter 1997, pp. 65-98.
- Craig, Gordon A, George, Alexander L., *Force and Statecraft*, Oxford University Press, New York, 1995, Third Edition
- Elman, Colin, *Appraising Balance of Power Theory*, in: Vasquez, John A., Elman, Colin, Eds., *Realism and The Balancing of Power – A New Debate*, Prentice Hall, New Jersey, 2003, pp. 1-22.
- Charles L. Glaser, *The Necessary and Natural Evolution of Structural Realism*, In: John A. Vasquez, Colin Elman, Eds., *Realism and the Balancing of Power*, pp. 266-279
- Huntington, Samuel, *The Lonely Superpower*, Foreign Affairs, Vol. 78, Issue 2, Mar/Apr 99, pp. 35-49.
- Kegli, Čarls, Vitkof, Judžin, *Svetska politika – trend i transformacija*, Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija Ministarstva spoljnih poslova Srbije i Crne Gore, Beograd, 2004
- Kisindžer, Henri, *Diplomatija*, I, II, Verzalpres, Beograd, 1999
- Lynn-Jones, Sean M, *Realism and America's Rise: A Review Essay*, International Security, Vol. 23, No. 2, Fall 1998, pp. 157-182
- Morgentau, Hans, *Realistička teorija međunarodne politike*, u: Vladimir Ibler, Prir. *Međunarodni odnosi – uvodna studija izabrani tekstovi*, Naprijed, Zagreb, 1971, str. 152-164.
- Morgenthau, Hans J, *Politics among Nations – The Struggle for Power and Peace*, Alfred A. Knopf, New York, 1967, Fourth Edition
- Rathbun, Brian, *A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism*, Security Studies, Volume 17, No. 2, April / June 2008, pp. 294- 321.
- Rose, Gideon, *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, World Politics, Vol. 51, No. 1, October 1998, pp. 144-172.
- Schweller, Randal L, *Domestic Structure and Preventive War: Are Democracies More Pacific?* World Politics, Vol. 44, No 2, January 1992, pp. 235-269.

- Schweller, Randal L, *Tripolarity and the Second World War*, International Studies Quarterly, Vol. 37, No. 1 March 1993, pp. 73-103.
- Schweller, Randal L, *Bandwagoning for profit - Bringing the Revisionist State Back In*, International Security, Vol. 19, No. 1. Summer, 1994, pp. 72-107.
- Schweller, Randal L, *Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?* Security Studies, Vol. 5, No. 3, Spring 1996, pp. 90-121.
- Schweller, Randal L, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*, Columbia University Press, New York, 1998.
- Schweller, Randall L, *New Realist Research on Alliances - Refining not Refuting Waltz's Balancing Propositions*, in: Vasquez, John A., Elman, Colin, Eds., *Realism and the Balancing of Power, - A New Debate*, Prentice Hall, New Jersey, 2003, pp. 74-79.
- Schweller, Randall L, *Unanswered Threats*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2006.
- Shapiro, Ian, *Containment: Rebuilding Strategy against Global Terror*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2007.
- Snyder, Glenn H, *Mearsheimer's World-Offensive Realism and Struggle for Security - A Review Essay*, International Security, Vol. 27, No 1, Summer 2002, pp. 148-173.
- Snyder, Jack L, *The Ideology of the Offensive: Military Decision Making and the Disasters of 1914*, Cornell University Press, Ithaca, N. Y., 1984.
- Snyder, Jack L, *Imperial Temptations*, The National Interest, Spring 2003, pp. 29-40.
- Snyder, Jack L, *Myths of Empire and Strategies of Hegemony*, in: Craig Calhoun, Frederick Cooper and Kevin W. Moore, Eds., *Lessons of Histories and American Empire Power*, The New Press, New York, 2005, rr. 269-282.
- Snyder, Jack L, *Myths, Modernization, and the Post-Gorbachev World*, in: Lebow, Richard Ned, Risse-Kappen, Thomas *International Relations Theory and End of the Cold War*, izvor: Internet, 08/07/07, <http://www.ciaonet.org/book/Lebow05.html>
- Taliaferro, Jeffrey W, *Security Seeking Under Anarchy - Defensive Realism Revisited*, International Security, Vol. 25 No 3, Winter 2000/01, pp. 128-161.
- Taliaferro, Jeffrey W, *State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State*, Security Studies, Vol. 15, No. 3, July-September 2006, pp. 464-495.
- The National Security Strategy of the United States of America*, The White House, Washington, D. C., March 2006, izvor: Internet, 08/05/08, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf>
- Universal Values, Specific Policies - A Conversation with Henry Kissinger*, The National Interest, Summer 2006, pp. 13-15.
- Waltz, Kenneth N., *Theory of International Politics*, McGraw Hill, New York, 1979.
- Waltz, Kenneth N, *Evaluating Theories*, in: John A. Vasquez, Colin Elman, Eds., *Realism and the Balancing of Power - A New Debate*, Prentice Hall, New Jersey, 2003, pp. 49-57.
- Zakaria, Fareed, *Reviewed Work(s): Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition - by Jack Snyder*, International Security, Vol. 17, No. 1, Summer, 1992, pp. 177-198.
- Zakaria, Fareed, *From Wealth to Power: the Unusual Origins of Americas World Role*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1998.
- Universal Values, Specific Policies - A Conversation with Henry Kissinger*, The National Interest, Summer 2006, pp. 13-15.

Dragan Živojinović

NEOCLASSICAL REALISM IN THE THEORIES OF INTERNATIONAL RELATIONS

Abstract

The article discusses the neoclassical realism theory in international relations and is an attempt of the author to present all of its main features as well as differences to other two realism theories (classical realism and neorealism). The two subgroups of this theory – offensive and defensive neoclassical realism – are also examined through the works of Randall Schweller and Jack Snyder respectively.

Key words: international relations, theory, neoclassical realism, foreign policy, balance of interests, myths of empires.